

Openingstekst: de engelenzang, Lucas 2, 14

Glorie aan God in de hoogste hemel, en op aarde vrede onder de mensen in wie Hij een welgevallen heeft.

Kerstspel met de kinderen

Ze spelen het kerstverhaal van Lucas 2, 1-14

Overweging

Vrede op aarde, voor wie eigenlijk, ja voor wie? De engelenzang wordt verschillend vertaald. In de meeste vertalingen gaat het over mensen in wie God welbehagen heeft of die Hij liefheeft. Zo komt het ook in oude Rabbijnse kringen voor. Dan dus geen vrede voor iedereen? In de Naardense vertaling daalt de vrede op aarde, want God heeft in mensen welbehagen. Dit gaat terug op een oude tekstvariant. Dan is er wel vrede mogelijk voor iedereen. In het bekende lied, dat niet veel meer gezongen wordt, “vrede op aarde in de mensen een welbehagen”, daarin is ook vrede voor iedereen vreugdevol. In het lied dat we gezongen hebben, “eer zij God in onze dagen”, daarin roepen mensen van het welbehagen zelf op aarde vrede uit. Maar wie zijn dan die lieden van het welbehagen? Is dat iedereen? Dat kan. Of vooral die mensen die God liefhebben. Of alleen die mensen in wie God zelf welgevallen heeft. Blijkbaar kan je de engelenzang op meer manieren verstaan. En wat mij betreft: zo ruim mogelijk.

Bij de geboorte van Jezus was vrede niet erg gangbaar. Je had de Romeinse vrede, d.w.z. als iedereen zich had onderworpen aan de macht van Rome, dan was er vrede en orde, d.w.z. dan was het betrekkelijk rustig. Daarom heette keizer Augustus in Rome vredevorst. Dat wil Poetin ook: de vrede van Moskou, want als iedereen zich onderwerpt aan het gezag van Moskou, dan komt er vrede en orde. Zo kan ik het ook. Als iedereen overal doet en vindt wat ik zeg, dan krijg je de vrede van Henk Schouten of de vrede van Leiden. Aantrekkelijk? Maar zo werkt het niet, je hebt altijd lastige mensen, die zich niet willen onderwerpen. Hoe bewaar je dan de vrede? Door in ieder geval anderen en andersdenkenden te respecteren, door meningsverschil te aanvaarden. Daar hebben machthebbers juist heel veel moeite mee.

De engelenzang zingt over vrede, maar hebben de engelen zelf nooit ruzie gehad over welk lied ze moeten zingen voor de Eeuwige? En toch samen blijven zingen, ondanks meningsverschil of tegenstrijdige belangen? Volgens een apocriefe overlevering was er één engel die niet wilde knielen voor de eerste mensen. Daarom werd hij uit de hemel gegooid en is hij de duivel geworden. Een grappig verhaal: een engel kan een duivel worden of een duivelin. Dat zien we in het dagelijks leven ook.

De engelenzang klinkt wat utopisch: vrede voor mensen van het welbehagen. Is dat politiek bedoeld of eerder innerlijk, de innerlijke vrede, ongeacht alle omstandigheden. In meditatiekringen is dat wel populair. Maar ik heb het lied ‘vrede op aarde’ nooit enthousiast gezongen voor de innerlijke vrede, hoe nuttig ook, maar juist voor de hoop op de wereldvrede. Is dat wel haalbaar? Nu valt het me op, dat in de engelenzang helemaal niet over rechtvaardigheid gesproken wordt. Bestaat dat wel, vrede zonder rechtvaardigheid? Of gaat het daarom altijd weer mis?

In november heb ik een dik boek gelezen van Steven Pinker, waarin hij aantoonst, dat de wereld in de loop der eeuwen steeds vreedzamer is geworden. Minder stammenstrijd, minder oorlogen, minder struikrovers. Minder slachtoffers. Oorlogen zijn niet meer normaal, maar abnormaal geworden. Het gebeurt nog wel, heel pijnlijk, intens verdrietig, maar het wordt niet meer verheerlijkt. Een boek uit 2018. Resultaten uit het verleden zijn geen garantie voor de toekomst. Want we zitten nu temidden van verschillende oorlogen. Ook overal een stroom van vluchtelingen en deportaties van vluchtelingen naar hun eigen land. In Amerika, in Iran en Pakistan. Zolang mensen op apen lijken zal er altijd wel weer een conflict uitbreken om de macht, met alle geweld van dien. Dat zien we nu weer volop. Elke generatie zal toch opnieuw moeten leren wat vrede is en wat werkelijk tot vrede dient.

Soms hoor ik de vraag: kan je eigenlijk wel Kerst vieren en over vrede op aarde zingen als er nog zoveel strijd is, zoveel hongersnood, armoede en geweld? Ik herinner me uit mijn eigen studententijd, dat sommige studenten tegen een studente uit Zuid-Afrika zeiden, dat ze geen Kerst konden vieren omdat er nog zoveel ellende is. Dat vonden ze hypocriet. Daarop antwoordde zij, dat ze dat zo vreemd vond in Nederland. Ik kom, zei ze, uit een land vol armoede en geweld, maar als er iets te vieren valt, dan vieren we het. Uitbundig en dansend. Want iets vieren en dansen beurt ons op uit alle ellende. Er is in het leven zoveel meer dan alleen maar ellende. Vreugde houdt ons er bovenop. Zo kan je ook naar de jaarlijkse Kerstviering kijken. De vreugde, het zingen van vrede op aarde, dat houdt je bij de les: zo moet het eigenlijk in het leven. Het leven blijven vieren onder alle omstandigheden, wat je ook overkomt. Dat is tegengif tegen somberheid. Het kwaad niet het laatste woord geven. Daarom blijven we zingen van vrede op aarde (in de mensen een welbehagen). Een visioen dat de hoop levend houdt.

Zelfs al zou de kerk verdwijnen, dan nog zal het verhaal van het kerstkind en de engelenzang in leven blijven. Want het is hoopgevend, het heeft de eeuwen door allerlei ellende en hardvochtigheid overleefd. Het geeft niet of het verhaal bedolven wordt onder allerlei romantiek en commercie, want ook dan blijft het ons herinneren aan de essentie van het leven: vrede op aarde voor alle mensen van goede wil of voor alle mensen van Gods welbehagen.

Het evangelie van Lukas heeft eeuwenlang het meest het verlangen naar rechtvaardigheid geïnspireerd, omdat een pasgeboren kind, nederig geboren in een stal, daarvan het symbool geworden is. Blijf dus zingen! Gloria in excelsis Deo, wat er ook gebeuren mag. Er kan je van alles afgenomen worden. Maar het zingen – dat kan niemand je afnemen, want dat heb je in je eigen hand. Gloria in excelsis Deo. Amen.

Slottekst: Hila Noorzai in de heimweebundel Hila (= hoop) van haar vader

Zelfs als de wereld zegt dat het over is,
kan een enkele vonk in het diepste duister
het vuur zijn dat een nieuw begin ontsteekt”.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl